

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף מה

קושיא: **ורב ענן**: וכי רב ענן לא שמע את הברייתא הנ"ל?

ואי מדשמואל: ואם תרצה לפשוט את הספק מכר ששמואל אמר שהשדה אינה מכורה כל עיקר, ומשמע שהמכירה מתבטלת והמוכר מחזיר את המעות לקונה, וא"כ תפשוט שעל זה אמר שמואל שהמכירה מתבטלת, זה אי אפשר לומר, לפי שיתכן שהשדה אינה מכורה לענין שאי אפשר לקנות מטלטלין אגב השדה (= כפי שביארנו לעיל), והמעות שהקונה נתן למוכר הם מתנה.

מידי דהוה: כמו המקדש את אחותו, שלדעת רב המעות חוזרים למקדש לפי שכל אחד יודע שאין קידושין תופסים באחותו ונתן לה את המעות כפיקדון, ולדעת שמואל המעות מתנה לאחותו, וכמו כן לגבי שדה המעות מתנה.

*

למדנו לעיל (מד): שרב יוסף אמר שלדעת שמואל המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות, והמוכר לא צריך להחזיר לקונה את הכסף.

אמר ליה אביי לרב יוסף: מדוע קונסים את הקונה? נקנוס את המוכר!

א"ל: ענה לו רב יוסף - לא העכבר גונב את האוכל, אלא החור שבקיר שאליו העכבר נכנס לתוכו וניצל מפני רודפיו הוא הגנב. והנמשל: אם לא היה קונה הרי שלרבו לא היה למי למכור את העבד, ונמצא שהקונה אשם.

א"ל: אמר לו אביי - אם לא היה עכבר, מהיכן היה לחור את הגניבה? והנמשל: אם לא היה מוכר הרי שלקונה לא היתה אפשרות לקנות את העבד, ונמצא שהמוכר אשם.

מסתברא: מסתבר שהיכן שנמצא האיסור שם אנו קונסים, כלומר כיון שהעבד נמצא ביד הקונה לכן אנו קונסים אותו ולא את המוכר.

(המשך בדף הבא ↓)

*

ההוא עבדא: היה עבד שברח מחו"ל לארץ ישראל, הלך אדונו אחריו כדי להחזירו בכח. בא אדונו לפני רבי אמי, אמר לו רבי אמי - נכתוב לך שטר על דמי העבד (= כלומר שטר שהעבד מתחייב לשלם לך את שווי), ותכתוב לו גט שחרור, ואם לא תעשה כן אני יפקיע אותו ממך, ואני יעשה זאת מכח דברי רבי אחי ברבי יאשיה.

הגמ' מבארת:

דתניא: נאמר לגבי הגויים משבעה אומות "לא יִשְׁבוּ בְּאַרְצָךָ פֶּן יִחְטְיִאוּ אֶתְךָ לִי", אולי הפסוק מדבר על גוי שקיבל על עצמו לא לעבוד ע"ז שאסור לו לשבת בא"י? (= לפי שלא מסתבר שהפסוק מדבר על אחד משבעה אומות שאסור לו לשבת בא"י, שהרי עליו נאמר "לא תחיה כל נשמה" וצריך להרוג אותו), לכך נאמר "לא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדָנָיו אֲשֶׁר יִנְצַל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדָנָיו", כלומר אל תוציאו מארץ ישראל את העבד שקיבל על עצמו לא לעבוד ע"ז ותחזירוהו לאדונו הגוי, כי אם תחזירוהו לאדונו הוא יחזור לעבוד ע"ז, אלא מה תקנתו? "עֲמֵךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאֶחָד שְׂעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ", כלומר תשאיר אותו שיגור בארץ ישראל היכן שיחפוץ.

וקשיא ליה לרבי יאשיה: מדוע נאמר בפסוק הנ"ל "אֲשֶׁר יִנְצַל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדָנָיו"? לכאורה היה צריך לומר "מעם אבני אלוהיו", שהרי הפסוק מדבר על עבד שלא רוצה לעבוד ע"ז ולא שברח מאדונו.

אלא אמר רבי יאשיה: הפסוק מדבר על המוכר את עבדו לחו"ל, והפסוק מזהיר את בית-דין שאם האדון מכר את עבדו לחו"ל לא יסגירו את העבד לקונה אלא יצא לחירות.

וקשיא ליה לרבי אחי בר' יאשיה האי אשר ינצל וכו': מדוע נאמר בפסוק הנ"ל "אֲשֶׁר יִנְצַל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדָנָיו"? לכאורה היה צריך לומר "אשר ינצל מעמך", כלומר לא תסגיר עבד לאדונו אשר יפרש העבד מעמך (= מארץ ישראל) להוציאו לחו"ל (לשון "הצלה" שמקרא משמעותו הפרשה),

אלא אמר רבי אחי בר' יאשיה בעבד שברח וכו': הפסוק מדבר על עבד שברח מחו"ל לארץ ישראל, ולכן נאמר "אֲשֶׁר יִנְצַל אֵלָיִךְ מֵעַם אֲדָנָיו", שהוא בורח מאדונו שבחו"ל אליך לארץ ישראל ואסור לך להסגירו לאדונו.

ולכן אמר לו רבי אמי שאם הוא לא יכתוב לעבד גט שחרור הוא יפקיע אותו ממנו ויוציאו לחירות, שהרי רבי אחי ברבי יאשיה אמר שעבד שברח מאדונו שבחו"ל לארץ ישראל אסור לנו להסגירו לאדונו.

*

הגמ' מביאה ברייתא נוספת העוסקת בעניין זה:

תניא אידך: נאמר "לא תסגיר עבד אל אדונו אשר ינצל אליך מעם אדונו", רבי אומר - הפסוק מדבר על הקונה עבד על מנת לשחררו, והזהיר הפסוק את בית-דין שיכפו את הקונה לא להשתעבד בו. הגמ' שואלת מיד:

היכי דמי? איך מדובר כאן? אמר רב נחמן בר יצחק - מדובר שהקונה כתב לעבד 'לכשאקנה אותך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו', וברגע שהוא קונה אותו הוא כבר משוחרר למפרע ואסור לו להשתעבד בו.

*

רב חסדא היה לו עבד שברח למקום הכותים (= חו"ל), שלח להם רב חסדא - תחזירו לי אותו. שלחו לו - והרי נאמר "לא תסגיר עבד אל אדונו". שלח להם רב חסדא - והרי נאמר "וכן תעשה להמרו... וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם", הרי שצריך להשיב אבדה לבעליה ולכן תשיבו לי את העבד. שלחו לו - והרי נאמר "לא תסגיר עבד אל אדונו". שלח להם רב חסדא - הפסוק הזה מדבר על עבד שברח מחו"ל לארץ ישראל וכדברי ר' אחי בר' יאשיה לעיל, ולא על עבד שברח מאדונו שבחו"ל למקום אחר בחו"ל (= רב חסדא היה גר בבבל שהיא גם חו"ל).

ומאי שנא וכו'? מדוע הוא שלח להם כדברי ר' אחי בר' יאשיה ולא כדברי רבי (= ב'תניא אידך' - רבי אומר הפסוק מדבר על הקונה עבד על מנת לשחררו)?

תשובה: **משום דמשמע וכו':** לפי שהכותים לא שומעים לדברי חכמים ולא היו מקבלים את דרשתו של רבי, אבל ר' אחי בר' יאשיה הסביר את משמעות הפסוק וגם הכותים הבינו כך את הפסוק.

אביי נאבד לו חמור במקום הכותים, שלח להם אביי - תחזירו לי אותו. שלחו לו - שלח סימנים. שלח להם אביי - בטנו של החמור לבנה. שלחו לו - לולי שאתה נחמני (= כך אביי היה נקרא) ואנחנו מכירים אותך שאתה חסיד ולא תשקר, לא היינו מחזירים לך את החמור, לפי שכל החמורים בטנם לבנה.

משנה: אין פודין את השבויין: במחיר גבוה משווים, והטעם יתבאר בגמרא. וכן אין מבריחים את השבויים מהכלא ויתבאר בגמרא.

גמרא: איבעיא להו: האם לא פודים את השבויים יותר משווים משום 'דוחקא דציבורא' - כדי לא להכביד כלכלית על הציבור, או כדי שהגויים לא יקבלו חשק להסתכן ולגנוב יהודים בכדי למכור אותם ביוקר. הנפקא מינה בין שני הטעמים: אם יש לשבוי קרוב משפחה עשיר שמממן מכיסו את הפדיון, האם מותר לו לעשות זאת או לא?

תא שמע: לוי בר דרגא פדה את ביתו שנשבתה בשלוש עשרה אלף דינרי זהב! מוכח שהטעם כדי לא להכביד על הציבור.

דחייה: אמר אביי: מי אמר לנו שהוא עשה זאת על פי רצון חכמים?

*

למדנו במשנתנו ואין מבריחין את השבויין וכו':

מאי בינייהו: מה המחלוקת בין ת"ק לרשב"ג? לדעת תנא קמא החשש הוא 'תיקון העולם' דהיינו אם נבריה את השבויים יחמירו השבאים בתנאי הכליאה של השבויים העתידיים לבוא ויציקו להם. לדעת רשב"ג החשש הוא 'תקנת השבויים' אם נבריה את השבויים יכעסו השבאים על השבויים שנתרו בכלא ויתעללו בהם.

מה הנפקא מינה ביניהם? כשנשאר רק שבוי אחד בכלא. כאן אין את החשש שיתעללו בנותריים, אך יש את החשש שיחמירו בכליאה של השבויים לעתיד.

*

בנתיה זרב נחמן: בנותיו של רב נחמן היו מערבבות את הסיירים הרותחים בידיהם. היה קשה לרב עיליש לחשוב שהן כל כך צדקניות שאין האש שולטת בהם, כי כתוב בקהלת שאפילו אשה צדיקה אחת מאלף אין בנמצא, והרי יש את בנותיו של רב נחמן!

יום אחד קרה מה שקרה והן נלקחו בשבי, וגם רב עיליש עצמו נלקח בשבי לאותו מקום.

יום אחד ישב רב עיליש ליד שכוי שהיה יודע את שפת הציפורים. והנה הגיע עורב וקרא בקולו לרב עיליש. שאל רב עיליש את האיש: מה העורב אמר? אמר לו: 'עיליש ברח! עיליש ברח!' אמר רב עיליש העורב הוא שקרן ואני לא סומך עליו. ואז הגיעה יונה וקראה בקולה לכיוון רב עיליש, ואמר לו האיש היא גם אומרת 'עיליש ברח'. אמר רב עיליש כנסת ישראל נמשלה ליונה (בשיר השירים) ומהשמיים מגלים לי שהולך להתרחש לי נס.

אמר רב עיליש לפני שאני בורח אלך ואבדוק את בנותיו של רב נחמן, האם הן נשארו בנאמנותם ואני אחזיר אותם לבעליהן. אמר רב עיליש הנשים מדברות ומלבנות את כל מה שיש להם בבית הכסא. הלך ושמע אותן אומרות זו לזו: הם השבאים 'בעלים' שלנו, וגם אלו שנשארו בנהרדעא 'בעלים' שלנו אבל אנחנו כבר לא צריכות אותם. עלינו לומר לשבאים שירחיקו אותנו מכאן כדי שלא ישמעו אנשי העיר שאנחנו כאן ויפדו אותנו מהשבי.

הלך רב עיליש וברח, ויחד איתו ברח גם האיש שהוא שידע את שפת הציפורים. לרבי עיליש התרחש נס והוא עבר את הנהר ולא הצליחו לתפוס אותו, אבל את האיש הוא תפסו והרגו.

כשחזרו בנותיו של רב נחמן מהשבי, אמר רב עיליש: הם היו בוחשות את הקדירה על ידי כישוף!

משנה: גמרא: אמר ליה רב בודיא לרב אשי: מהמשנה משמע שדוקא כשהגויים מוכרים את הספרים יותר משווים אין לקחת מהם, אבל בשווים יש לקנות מהם, ומותר לקרוא בספר, ואין לחשוש שמא הוא כתב את התנ"ך לשם עבודת כוכבים.

דחייה: **דלמא לגנוז**: יש לקנות מהם את הספר אבל לא לקרוא בו מחשש שמא הוא ספר פסול, אלא לגנוז אותו מחשש שמא הוא ספר כשר.

אמר רב נחמן: קבלנו מרבתינו:

ספר תורה שכתבו 'מין' (= כומר לעבודה זרה) - ישרף, כי בודאי הוא כתב אותו לשם ע"ז.

כתבו גוי - יגנז, מספק שמא כתב אותו לע"ז והוא פסול שמא כתב אותו בכדי למכור ליהודי והוא כשר (ולהלן יובא בגמרא טעם נוסף).

נמצא ביד מין - יגנז, מספק שמא הוא כתב אותו ואז הוא פסול שמא הוא מצא אותו והוא כשר (כי כתב אותו ישראל).

נמצא ביד גוי - יש אומרים יגנז מספק שמא הוא כתב אותו שמא הוא מצא אותו וכנ"ל במין, ויש אומרים שקוראים בו משום שיש כאן ספק ספיקא להתיר: ספק שמא הוא מצא אותו וישראל כתבו, ספק שמא הוא כתב אותו, וגם אז ספק כתב לע"ז ספק למכור לישראל.

ס"ת שכתבו עכו"ם - תני חדא וכו': יש שלוש ברייתות חלוקות בעניין: באחת כתוב שהספר ישרף, בשניה שיגנז, ובשלישית שקוראים בו! הגמרא מבארת את השיטות.

דתני רב המנונא.. סת"ם שכתבן (מין) מסור וכו': 'מסור' הוא מלשין לגויים על אחיו היהודים. הנמצאים ברשימה הנ"ל פסולים לכתוב ספר תורה כנלמד מהפסוק בתפילין שיש להקיש קשירת תפילין על היד לכתבת תפילין, ולכן מי שאינו מצווה בתפילין כגון אשה (כגלל שזו מצות עשה שהזמן גרמא), או מי שאינו מניח אותם כמו מומר ומסור שפרקו מעליהם עול תורה ומצוות - לא יכול כתוב אותם. והוא הדין לספר תורה ומזוזות.

דתניא לוקחין ספרים וכו': לדעה זו אין חיסרון של 'כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה' ולכן עכו"ם שכתב ס"ת הספר כשר. ולכאורה אפילו שהספר נכתב שלא לשמו.

קושיא: **ורשב"ג עיבוד לשמן בעי וכו'**: וכי יתכן שרשב"ג שמצריך אפילו לעבד את עורות הבתים של התפילין לשמן, לא יצריך לכתוב אותם לשמן? והראיה שהוא מצריך עיבוד לשמן מהברייתא הבאה:

דתניא ציפן זהב: ציפה את הבתים של התפילין בזהב, או שעשה את הבתים מעור של בהמה טמאה - פסול.

תירוץ: **אמר רבה בר שמואל:** מדובר בגוי שנתגייר ולאחר מכן חזר לסורו (להתנהג כגוי, אמנם באמת הוא יהודי) שהוא יודע לכתוב לשמן.

קושיא: **לסורו? כל שכן זהו ליה מין:** אם כך הוא נחשב ל'מין' הפסול לכו"ע!

תירוץ: **אמר רב אשי:** הוא חזר לסורו בגלל פחד מהגויים שלא יהרגו אותו.

*

תנו רבנן מעלין בדמיהן: אמנם למדנו במשנה שלא קונים ספרים יותר מדמיהן, וזאת כדי שלא לגרום לגויים לגנוב ספרים ולמכור אותם ליהודים. אבל בסכום מועט מותר להעלות ולשלם מעל המחיר האמיתי. והיינו להוסיף על השווי 'טרעפיק' שהוא 'איסתירא' שהוא חצי דינר כסף.

ההיא טייעתא: מעשה בערבייה שהביאה שק קטן של תפילין לאביי. אמר לה אביי: תתני לי זוג של תפילין (ריש) בעד כמה תמרים. היא התמלאה בכעס לקחה את התפילין וזרקה אותם לנהר. אמר אביי: לא היתי צריך לזלזל כל כך בתפילין בפניה.

משנה: המוציא את אשתו משום שם רע: אשה שיצא עליה שם רע שזינתה וגירש אותה בעלה. גם אם לאחר מכן נודע שהשמועה היתה לא נכונה, אסור לו להחזיר אותה. וכן אם גירש אותה בגלל שהיא נדרה נדר כי הוא מעוניין באישה נדרנית, גם אם לאחר מכן היא הלכה לחכם שיתיר לה את הנדר, אסור לבעלה להחזיר אותה.

בטעם הדבר נחלקו האמוראים בגמרא. **יש אומרים** משום 'קלוקלא' בכדי שלא יוכל הבעל לאחר הגירושין לטעון הגירושין היו בטעות כי אם הייתי יודע שהשמועה לא נכונה לא הייתי מגרש אותה, וכן אם הייתי יודע שחכם יכול להתיר את הנדר לא הייתי מגרש אותה. ואז יתברר שהגט היה בטעות, ואם היא התחנתה הרי היא אשת איש ובניה ממזרים. ולכן תקנו שהבעל לא יוכל להחזירה בכל מקרה, ועל דעת כן הוא מגרש אותה. **יש אומרים** שהטעם בכדי להחמיר על הנשים כדי שלא יהיו פרוצות בעריות ונדרים.

רבי יהודה אומר: לדעתו טעם האיסור להחזיר הוא משום שלא יהיו פרוצות בנדרים. ולכן דוקא אם נדרה נדר ברבים זו פריצות שקנסו עליה, אבל בנדר סתם לא קנסו. (ואגב, אין כאן את הטעם של קלקולא כי נדר ברבים אין לו הפרה).

רבי מאיר אומר: לדעתו טעם האיסור משום קלקולא. ולכן דוקא נדר שהבעל לא היה יכול להפר אותו בעצמו וצריך ללכת לחכם שיתיר אותו, יש לחשוש שלאחר מכן יקלקל אותה בטענה שלא ידע על כך שניתן להתירו. אבל נדר שיכל הבעל בעצמו להפר אותו לא יהא לו מה לטעון לאחר מכן, שהרי אם היה מעוניין להפר אותו מדוע לא הפר לה בעצמו?

אמר רבי אלעזר: גם הוא סובר כרבי מאיר שהאיסור הוא משום קלקולא, אלא שלדעתו הקלקול הוא בדיוק להפך. בנדר שהבעל יכול להפר יש לחשוש לקלקולא שיטען לא ידעתי שאני יכול להפר אותו, אבל בנדר שהבעל לא יכול להפר אלא רק חכם אין לחשוש לקלקולא כי אין חשש שהבעל יטען אם הייתי יודע שאפשר להתיר אותו אצל חכם לא הייתי מגרש אותה - כי 'אנן סהדי' שכודאי הוא מעדיף לגרש אותה מאשר שתלך ותתבזה בבית דין להתיר את הנדר. אמנם לאחר שכבר אסרו להחזיר אותה בנדר שהוא יכול להפר, אסרו כבר בכל הנדרים.

אמר רבי יוסי ברבי יהודה: יתבאר בגמרא.